

Vysielací okruh Rádio Slovensko

Centrum publicistiky-náboženská publicistika (613)

Zástupca riaditeľa Centra publicistiky: Martin Hílek

Autor: PAVEL GABRIŠ

Názov: **Slovo pre veriacich i neveriacich**

Dátum vysielania: **30.10.2011 o 7,30-8,00 Rádio Devín**

Pavel Gabriš

Martin Luther

o obchodovaní a úžerníctve

Autor poslucháčovi predstavuje spis reformátora Dr. Martina Luthera z roku 1524. Mnohé výroky reformátora sú podfarbené dobovým pozadím 16. storočia, mnohé však majú trvalú platnosť.

Osoby a obsadenie

Martin Luther Jozef Šimonovič

Citátor Darina Vašíčková

Autor Pavel Gabriš

Zahlásenie:

Sviatok Pamiatky reformácie – 31. októbra – núti človeka zamýšľať sa aj nad dielom reformátora Doktora Martina Luthera. Veľa sa dnes hovorí o ekonomickom raste či úpadku, o sociálnej nerovnosti medzi ľuďmi. Aj v 16. storočí žili ľudia podobnými problémami. Videl ich aj Martin Luther. Dnešná relácia nám preto predstaví tohto reformátora nie ako teológa či filozofa, ale ako - ekonóma s teologickým, kresťanským myslením. Účinkujú Darina Vašíčková, Jozef Šimonovič a autor. Príjemné počúvanie vám želajú od mixážneho pultu Táňa Horváthová a od mikrofónu autor Pavel Gabriš.

Zvuk: hudba, v clone

Autor: Súčasnosťou poletujú slová: korupcia, daňová zaťaženosť, bohatnutie bohatých, chudobnenie chudobných. Rastú hypermarkety – na úkor drobných obchodníkov. Zväčšuje sa počet bánk a rastie počet ľudí, ktorí si musia brať z bánk pôžičky. Človek nemôže zostať ľahostajný zoči-voči sociálnym krivdám, ktoré už nie sú iba kdesi vo vzdialenom „kapitalistickom“ svete. Ľudia sú znechutení z prehliadok smotánky spoločnosti, honosných priamych prenosov z voľby miss a medializovania iných obrazov. Tie totiž naznačujú, že byť bohatý je v poriadku, div že nie za každú cenu. Chudobný človek má smolu. Prečo aj on niečo nepodnikol, aby zbohatol?

Zvuk: hudba, v clone

Autor: Otázkou bohatstva a chudoby sa aj v dejinách kresťanstva zaoberali mnohí. Svojou hrivnou prispeli aj reformátori 16.-ho storočia, najmä Doktor Martin Luther. V roku 1524 vydal spis „O obchodovaní a úžere“. Spisu predchádzali dve úvahy: „Malá úvaha o úžere“ z roku 1519 a „Veľká úvaha o úžere“ z roku 1520. Neskôr v roku 1540 vydal spis „Farárom, aby kázali proti úžere“. Všetky tieto spisy svedčia o tom, že Martin Luther bol ostrým kritikom neprimeraného obohacovania sa jednotlivcov, spoločenských skupín aj celých národov na základe úžerníctva.

Zvuk: hudba, v clone

Autor: Dnes dáme priestor Lutherovým myšlienkam z jeho diela „O obchodovaní a úžere“. Napísal ho v roku 1524 ako reakciu na katastrofálne sociálne pomery v Nemecku, kde Luther žil. Zistíme, že mnohé z jeho kritických poznámok sú veľmi aktuálne aj dnes. Preto – kvôli ilustrácii - v dnešnej relácii popri Lutherových ostrých slovách

Autor (pokrač.):

dáme slovo aj informáciám zo súčasnosti. Profesor Igor Kišš, odborník na sociálnu etiku aj u Luthera, tvrdí: „Nemožno Luthera jednostranne vertikalizovať, ako sa to zvyklo robiť. Lutherova teológia má aj svoju horizontálu, ako dôsledok vertikály... Bez nej by sa celá vertikála stala zbytočnou a pokryteckou.“ Potiaľ citát. V dnešnej relácii sa nad touto horizontálou Martina Luthera, teda: o obraz jeho sociálneho cítenia, pokúsime. Slovenský preklad spisu „O obchodovaní a úžere“ je z knihy Výber zo spisov Martina Luthera. Vydala ju Vesna pre Transcius v roku 1990.

Zvuk: hudba vyznie

Autor: Na margo nebezpečenstva bohatstva Luther hovorí:

Luther: Evanjelium je jasným svetlom, ktoré osvecuje celý svet. Učí, aké zlé sú skutky sveta. Poukazuje nám na správne skutky, ktoré má človek konať voči Bohu a voči blížnemu. Pod jeho vplyvom sa niektorí obchodníci už prebudili. Pochopili, že v ich povolání dochádza k mnohým prechmatom a k nesprávnemu zaobchádzaniu s financiami. Je to pri nich tak, ako to hovorí kniha Ecclesiasticus Jesusa Siracha, že „obchodníci môžu len ťažko vykonávať svoje povolanie bez hriechov“. Platí tu výrok svätého Pavla z Prvého Listu Timoteovi šiestej kapitoly, verša desiateho: „Koreňom všetkého zla je zaiste milovanie peňazí...“ Podobne sa hovorí aj v deviatom verši: „Ale tí, čo chcú zbohatnúť, upadajú do pokušenia a v osídlo, v mnohé nerozumné a škodlivé žiadosti, ktoré pohružujú ľudí do záhuby a ztratenia.“

Zvuk: hudba, do hlbkej clony

Autor: V súčasnosti si aj v západných krajinách Európy cirkev uvedomuje, že zanedbala mnohé sociálne otázky blížnych. Potešujúca je informácia zo 16.-ho septembra 2004, uverejnená v spravodajskom bulletine EPD v Karlsruhe:

Citátor:

Staničná misia cirkví v Nemecku má svoje poslanie aj po 110-ich rokoch svojej existencie. Pri príležitosti okrúhleho výročia tejto služby vedúci staničných misií Traugott Weber povedal: „Pastoračná a sociálna pomoc ľuďom na železničných staniaciach je stále potrebná.“ Zariadenia misie, ktoré spoločne prevádzkujú

Citátor (pokrač.):

charitatívne organizácie nemeckej a katolíckej cirkvi, sú útočiskom pre všetkých ľudí na železničných staniach. Ide predovšetkým o bezdomovcov, drogov závislých alebo osamelých ľudí. Novinkou je služba sprevádzania detí, ktoré z rôznych dôvodov musia cestovať bez rodičov. Staničná misia cirkví v Nemecku poskytne ročne pomoc približne trom miliónom ľudí.

Zvuk: hud. bodka

Autor: V krajine, kde kedysi Martin Luther pôsobil, sa teda situácia mení k lepšiemu. Sociálne cítenie musí v cirkvi prerásť do úplne prirodzenej pomoci ľuďom. A to aj zo strany tých, ktorí sú vzdialení sociálnej núdze, najmä ak o sebe tvrdia, že sú kresťania. Luther bol realista. Preto píše:

Luther: Požiadaný a podnietený k tomu, aby som sa zaoberal financiami, rozhodol som sa v tejto veci niečo napísať. A hoci by to aj väčšina neprijala, nech aspoň niektorí (aj keby ich bolo celkom málo) sa vyslobodia z tlamy a hrdla lakomstva. Som totiž presvedčený, že sa nájdu ešte mnohí – a to tak medzi obchodníkmi, ako aj medzi ostatnými ľuďmi – ktorí patria Kristovi. Chcú byť preto radšej s Kristom chudobní ako s diablom bohatí, ako hovorí 37.-my žalm v 16.-tom verši: „Lepšie je máličko, čo má spravodlivý, ako nadbytok u všetkých bezbožných.“

Autor: Kupovanie a predávanie je aj podľa Martina Luthera potrebné, veď tak žili už patriarchovia. Dodáva však fakt, s ktorým sa stretol na začiatku 16.-ho storočia:

Luther: Sú to Božie dary, ktoré Boh dáva a rozdeľuje medzi ľuďmi. Naproti tomu zahraničný obchod, ktorý dováža tovar z Kalkuty v Indii a z iných miest – ako napríklad drahé výrobky z hodvábu, zlata a korenie, ktoré sú len pre luxus a nie sú potrebné. Pritom celej krajine a ľuďom iba odsávajú peniaze. Taký obchod by dobrá vláda a kniežatá nemali povoliť.

Autor: O nekresťanskom manipulovaní s kapitálom zo strany obchodníkov Martin Luther v spise „O obchodovaní a úžere“ v roku 1524 píše:

Luther: Obchodníci majú jednu spoločnú zásadu, ktorá je ich hlavnou normou a základom všetkých financií. Hovoria: „Svoj tovar môžem predávať za to, za čo ja chcem.“ Túto zásadu považujú za správnu. Ona však znamená dať voľný priestor lakomstvu a pootvárať dvere aj okná peklu. Veď čo iného je tým povedané ako: Môj blížny ma nezaujíma, len keď

Luther (pokrač.):

ja mám svoj plný zisk!? Čo na tom, keby som svojho blížneho poškodil aj desaťkrát? Jasne vidieť, ako je takéto zmýšľanie v priamom rozpore s kresťanskou láskou aj s prirodzeným zákonom. Čo dobrého môže byť na obchodovaní za takýchto podmienok? Ako tu možno konať bez hriechu, keď základnou normou a pravidlom celého obchodovania je takéto bezprávie? Obchodovanie potom nemôže byť nič iného iba lúpenie a okrádanie jeden druhého o majetok.

Autor: Martin Luther bol vo svojej podstate hlboko cítiacim človekom. Pomáhal ľuďom v núdzi, predovšetkým chudobným študentom. Do svojho domu vzal aj štyri siroty, deti po sestre svojej manželky. Keby nebolo jeho sporovlivej manželky Kataríny z Bory, rodina by nemala z čoho žiť. Vo svojich listoch sa donekonečna prihováral u pánov za niekoho. V roku 1522 sa v liste kurfirstovi Friedrichovi Múdreému akoby žartovne, a predsa nástojčivo prihovára za akéhosi Mikuláša Pfaffembecka:

Luther: Vaša milosť musí vedieť, že ja tohto biedneho človeka nenechám tak. Ak bude potrebné, pôjdem za neho hoci sám žobrať a keď to nepôjde, pôjdem za neho krahnúť – a to najskôr, Vaša kniežacia milosť, asi k Vám, ktorého mám najbližšie, leby Vy ste ako kurfirst povinný tohto človeka živiť!“

Autor: Lutherova nezištnosť jednoznačne vyplývala z Lutherovho teologického presvedčenia, že človek má slúžiť svojmu spolublížnemu. V spise „O svetskej vrchnosti“ napísal: „Prekliaty a zatratený nech je život, ktorý je prežitý v egoizme!“ Vo Výklade k Dekalógu-Desatoru Božích prikázanií z roku 1518 tvrdí: „Dobrotivosť znamená nebo, zloba znamená peklo. Stred medzi oboma je tento svet. Preto čím si láskavejším človekom, tým si bližšie k nebu.“

Zvuk: hudba

Autor: Kto pozná život a dielo Martina Luthera vie, že jeho sociálne cítenie vyplývalo z dvoch prameňov: 1. z jeho dobrotivej, sociálne cítiacej povahy pretvorenej Kristovým evanjeliom a 2. z podstaty jeho teologického presvedčenia. Pojem „Božia sociálnosť“ v tom čase ešte nepoznali. Preto si Luther vypomáhal inými pojmami, predovšetkým „Božím milosrdenstvom“. Boh je pre Luthera „milosrdným Bohom“. Biblický pojem „milosrdenstvo“ podľa neho znamená: 1. odpúšťať hriechy, 2. liečiť chorých, 3. skloniť sa k biednym a chudobným, dať im

Autor (pokrač.):

chlieb, nápoj, odev, ako to prikázal Kristus. Boha nazýva „Bohom vdov a sirôt“, ako to poznal už dávny autor žalmov. Oproti tomu stavia prax vtedajších obchodníkov, v mnohom ohľade podobnú súčasným praktikám vlastníkov kapitálu. V diele „O obchodovaní a úžere“ o tom píše:

Luther: Keď nenásytné oko obchodníka a lakomý bachráč zistí, že určitý tovar niekto nutne potrebuje, tak si z toho urobí zisk a predraží tovar. Nehľadí na hodnotu tovaru alebo na spravodlivú zásluhu za svoju námahu a riziko, ale hľadí na biedu a núdzu blížneho. Nie však preto, aby mu pomohol, ale aby ju využil na svoj zisk. Predraží svoj tovar... Stupeň núdze blížneho vedie takto k zlacneniu alebo zdraženiu tovaru. Povedz mi, nie je to nekresťanské a neľudské konanie? Nekupčí sa tu aj s biedou kupujúceho? Lebo ak niekto v dôsledku svojej núdze musí tovar kupovať drahšie, je to to isté, ako keby sa predávala jeho núdza. Nepredáva sa teda iba sám tovar, ale predáva sa s ním aj výška núdze, nakoľko je potrebný. Takéto nehanebnosti vznikajú všade tam, kde platí pravidlo: „Svoj tovar môžem predávať za to, za čo ja chcem.“

Autor: Pri pohľade na súčasné ceny na našom trhu sa človek až zarazí, že „naozaj niet nič nového pod slnkom!“ Stúpanie cien energií a palív ide ruka v ruku s lutherovským kupčením s núdzou blížneho. Zvyšuje sa cena za to, čo je pre život nevyhnutné. Nie je to však iba problém slovenský. Nie náhodou sa nedávno v nemeckej tlači objavila táto noticka:

Citátor:

15.-ty september 2004 Frankfurt nad Mohanom, zdroj:

EvangelischePresseDienst

Bavorský evanjelický biskup Johannes Friedrich vyzval veľké hospodárske podniky, aby nehľadeli iba na seba a prebrali zodpovednosť za celok spoločnosti. Pri tom majú vstúpiť do vzájomného rozhovoru s cirkvou a zaoberať sa otázkami etiky a ľudskej dôstojnosti. Biskup Friedrich to uviedol vo svojom vystúpení na kongrese Združenia evanjelických podnikateľov v Nemecku 8.-ho septembra vo Frankfurte nad Mohanom. Evanjelická cirkev v Nemecku podporuje koncepciu sociálneho trhového hospodárstva. Neodmieta hospodársku súťaž, súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov a podnikanie. Tieto aktivity však musia byť v súlade so základnými hodnotami sociálnej spravodlivosti, trvalej udržateľnosti a demokracie. „Hospodárstvo nie je priestor bez sociálnej zodpovednosti a hospodárska súťaž sama osebe neprinesie

Citátor (pokrač.):

sociálnu spravodlivosť,“ povedal pri tejto príležitosti aj bývalý predseda Rady Evanjelickej cirkvi v Nemecku Manfred Kock.

Zvuk: hud. bodka

Autor: Už podľa Luthera, citujem: „...nemala by preto platiť zásada: Svoj tovar môžem predávať za to, za čo ja chcem, - ale malo by platiť: - Svoj tovar predávam za to, za čo ho mám predávať, za čo je to správne a spravodlivé. Nemysli si,“ pokračuje Martin Luther v spise O obchodovaní a úžere, „že tvoje predávanie je závislé len od tvojej ľubovôle bez akýchkoľvek zákonov a zásad, akoby si bol Bohom, ktorý nie je ničím viazaný. Tvoje predávanie je skutok, ktorý konáš voči svojmu blížnemu...”

Luther: Máš dbať o to, aby si blížneho nepoškodil a nie o to, aby si z neho ťažil. Kde sú však obchodníci, ktorí takto konajú? Ako málo by bolo obchodníkov a ako by kupčenie menej priťahovalo, keby sa táto prax zmenila a zaviedli by sa kresťanské, spravodlivé spôsoby!

Zvuk: hudba

Autor: Luther žiadal, aby istú normu pre spravodlivé stanovenie ceny tovaru určila svetská vrchnosť. Ona by mala určiť „pretium justum“, spravodlivú cenu. Obchodníci by boli povinní predávať iba za túto cenu, ktorá by zahŕňala náklady, prácu a riziko, ktoré obchodníkom s tovarom má. Ak obchodník predáva za vyššie ceny, je to úžerníctvo. V spise „O obchodovaní a úžere“ to Martin Luther rozvádza:

Luther: Predsa však najlepší a najistejší spôsob by bol ten, aby svetská vrchnosť určila a ustanovila rozumných statočných ľudí, ktorí by prepočítali náklady na určité tovary a podľa toho stanovili cenu a jej maximálnu výšku, teda: koľko môže tovar stáť, koľko by mohol obchodník dostať, aby mal z toho primeranú obživu. Na niektorých miestach už takto stanovujú cenu vína, rýb, chleba a podobných vecí. Lenže my Nemci máme „dôležitejšie“ povinnosti. Musíme piť a tancovať, a preto sa ťažko dočkáme takejto vlády a takýchto poriadkov. Keďže v takéto poriadky nemožno dúfať, najlepšou radou je tovar predávať za to, aká je cena na trhu. (...) Keď však cena tovaru nie je určená a nejde o bežný tovar, v takom prípade musíš cenu určiť sám. Nezostáva iné, iba že sa ti to ponechá na tvoje svedomie, aby si svojho blížneho neokradol a nehľadal iba svoje obohatenie, ale slušnú obživu.

Luther (pokrač.):

(...) Spočítaj si náklady, námahu, prácu a riziko a potom sám oceň tovar, zdraž alebo zlacni a dostaneš za svoju prácu a námahu primeranú odmenu.

Zvuk: hudba

Autor: Jedným z prejavov úžerníctva je aj korupcia. Podplatiť ľudia neraz na vysokých miestach sú nešťastím pre tých, ktorí podplácať nechcú ani na to nemajú. Im stačí zdvihnúť telefón, stretnúť sa so starým priateľom, niekedy iba čosi podpísať. Korupcia sa rozmohla tam, kde jestvuje núdza. Podľa Luthera tam, kde sa nehládajú ani na Božie zákony ani na lásku k bližným. Svedčí o tom aj táto správa z tlače:

Citátor:

17.-ty september 2004 Lagos, zdroj: ENI

Predstavitelia cirkví v Nigérii sa spojili v kampani proti rozmáhajúcej sa korupcii v krajine. V spoločnom stanovisku odsúdili korupciu ako epidémiu, ktorá sužuje ich národ. Jej postupné odstraňovanie vyžaduje duchovné a morálne znovuzrodenie ľudí a súčasne sociálnu a hospodársku revolúciu. Takúto revolúciu možno dosiahnuť primeraným financovaním agentúr, ktoré bojujú proti podvodom, urýchlenie rozhodovania súdov v odhalených korupčných prípadoch najmä pri verejných činiteľoch, odstraňovanie chudoby a nezamestnanosti a včasné vyplácanie miezd. Korupcia v tejto najľudnatejšej krajine Afriky patrí medzi jeden z najzávažnejších spoločenských problémov, ktorý brzdí rozvoj krajiny.

Zvuk: hud. bodka

Autor: Martin Luther predvídal, že vo svete dôjde k enormnému zbohatnutiu jedných a k nesmiernemu schudobneniu druhých. V jedno zo svojich spisov píše: „Zakrátko strhnú na seba bohatstvo celého sveta. Oni budú kráľmi a my budeme žobrákmi.“ Profesor Igor Kišš je presvedčený, že „tu vlastne zaznieva jedno z prvých varovaní v dejinách, že vo svete vznikne zakrátko neprekonateľná priepasť medzi bohatými a chudobnými jednotlivcami aj národmi.“ (In: Sociálne dôrazy u Luthera) V mnohom ohľade, ba vo väčšine prípadov, je to ani nie tak otázka príslušnosti k náboženstvu ako otázka svedomia. Luther o jednom takomto type obídenia svedomia píše:

Luther: Niektorí si vôbec nerobia otázku svedomia z toho, že svoj tovar predávajú na splátky, a tak ho predávajú drahšie než za hotové. Sú dokonca takí, ktorí úplne odmietajú predávať tovar za hotové, ale predávajú iba na splátky. Chcú takto získať viacej peňazí, lebo žiadajú vysoký úrok. Niečo také je hrubo proti Božiemu slovu, proti rozumu a proti spravodlivosti. Svoju voľne a ziskuchtivo sa tu hreší proti blížnemu. Nehľadia na to, že blížny bude poškodený. Lúpia a kradnú mu to, čo je jeho. Neberie sa ohľad na to, že aj on musí žiť, ale hľadá sa iba na vlastné lakomstvo a zisk.

Autor: Nevdojak človeku zídu na um mnohé bombastické pútače dneška, kde rôzne skupiny a jednotlivci ponúkajú hotovosť „ihneď“. Človek v núdzi to niekedy musí využiť. Ba teší sa, že má možnosť dostať sa k nevyhnutnej sume pre život IHNEĎ. Keď neskôr zistí, o koľko ho obchodníci obrali na úrokoch, že pôvodnú pôžičku neúnosne preplatil, je už neskoro. Luther, podobne ako Ján Kalvín, nesúhlasil s úžerníctvom pri pôžičkách:

Luther: Kresťan má požičiavať peniaze z dôvodov viery a lásky, zásadne bezúročne, inak je to úžera. Požičiavanie peňazí na úrok je bezpracný zisk. Nikto nemá mať bezpracné zisky. V úroku skrytá nadhodnota je vykorisťovanie cudzej práce. Brať úroky od bedárov, ktorí potrebujú pôžičku na záchranu holej existencie, je zo strany majetných nezlučiteľné s kresťanskou láskou.

Autor: A predsa sú prípady požičiavania, ktoré Martin Luther neodsúdil, ale s nimi súhlasil.

Luther: Ide o vypožičiavanie peňazí vdovy, ktorá to má ako jediný zdroj obživy. Vtedy možno súhlasiť s ľudskými zvyklosťami, podľa ktorých sa od pôžičky úrok berie. Ide o „Notwucherlein“, úžeričku z núdze. Navrhujem právnikom, aby ju uznali aj právne, nakoľko ide o čin milosrdenstva pre blížnych. Sú chvíle, keď sa musíme zachovať podľa situačnej etiky. Zásadou je riadiť sa na základe lásky a humanity, aby nikto nebol zničený. Inak by to bola nespravodlivosť.

Zvuk: hudba

Autor: V ďalšej časti spisu „O obchodovaní a úžere“ z roku 1524 autor Martin Luther obviňuje obchodné spoločnosti-monopoly z lakomstva a bezprávia. Na ich adresu hovorí ostré slová:

Luther: Nieto v nich ničoho, čo by bolo možné konať s dobrým svedomím. Kto by bol taký slepý aby nevidel, že obchodné spoločnosti sú vlastne monopolmi? Majú vo svojich rukách všetky tovary a robia s nimi, čo chcú. Zdražujú a zlacnievajú podľa toho, čo sa im páči. Utláčajú a ničia všetkých malých obchodníkov tak ako šľuka malé ryby vo vode. Ako keby boli pánmi nad Božím stvorením a ako keby sa na nich nevzťahovali zákony viery a lásky.

Citátor:

Správa z tlače 29.-ho septembra 2004

Popri vzdelanej pracovnej sile a nízkych daniach láka investičná agentúra SARIO zahraničné firmy na Slovensko aj štatistikami o nízkych mzdových nákladoch. Na oficiálnej stránke „Prečo investovať na Slovensku?“ agentúra dáva potenciálnym zahraničným investorom do pozornosti, že sú u nás o 40 percent nižšie mzdové náklady ako v Česku, Maďarsku alebo Poľsku. V porovnaní s Európskou úniou sme vraj lacnejší šesť a polnásobne.

Zvuk: hud. bodka

Autor: Človek, ktorý príde k zisku veľmi rýchlo – možno zo dňa na deň, je buď dieťaťom šťasteny, alebo je niečím či niekým iným... Na margo rýchlych zbohatlíkov na úkor blížnych Luther dodáva:

Luther: Ako to môže byť podľa Boha a podľa práva, aby sa jeden človek v neveriteľne krátkej dobe stal taký bohatý, že by mohol vykúpiť aj kráľov aj cisára? Pochopiteľne, že zakrátko strhnú na seba bohatstvo celého sveta. Veď dovedli to až tak ďaleko, že kým celý svet koná pod rizikom a stratou (jeden rok získa, o rok zase stratí), oni vždy a stále iba získavajú a svoje straty v jednom môžu nahradiť zvýšeným ziskom v inom. Hovorí sa, že trvale istý halier je lepší ako dočasne neistá zlatka. Ale tieto obchodné spoločnosti nikdy nezamenia svoju trvale istú zlatku za náš dočasný a neistý halier. Netreba sa potom diviť, že oni budú kráľmi a my budeme žobrákmi.

Zvuk: záv. hudba, v clone

Autor: Mnohé zo spisu Doktora Martina Luthera „O obchodovaní a úžere“ je formálne platné pre dobu jeho života. Avšak mnohé z toho 16.-to storočia ani po takmer pol tisícročí nestratilo na podstate objektívnej pravdy o príčinách aj úžerníctva. Isté javy sú však vlastné ľudstvu, odkedy jestvujú aj ekonomické vzťahy. Dajme teda opäť slovo Lutherovi, ktorý citovaný spis končí aj pre súčasníka zaujímavými výroky:

Luther: Králi a kniežatá by tu mali byť prezieravejší a prísnymi zákonmi zabrániť takým veciam. Lenže počúvam, že kniežatá samotné dostávajú z toho dobrý podiel. A tak to ide podľa Izaiášových slov: „Tvoje kniežatá sú... druhmi zlodejov.“ (1,23)

Takých zlodejov, ktorí ukradli jednu zlatku alebo pol zlatky, obesia, ale pritom paktujú s tými, ktorí okrádajú celý svet a kradnú viacej ako všetci ostatní. Pravdivým je potom príslovie: „Malých zlodejov vešajú veľkí zlodeji,“ alebo ako to povedal rímsky poslanec Cato: „Obyčajní zlodeji sedia vo väzniciach, ale verejní zlodeji si žijú v zlate a hodvábe.“ Čo na to napokon povie Boh? Urobí to, čo hovorí Ezechiel: kniežatá aj obchodníkov, jedného aj druhého zlodeja roztaví tako ako olovo a rudu, tak ako keď vyhorí mesto, že nebude viacej ani kniežat ani obchodníkov. Obávam sa, že je to už predo dvermi, pretože nemyslíme na to, ako by sme sa napravili, hoci sú veľké naše hriechy a neprávosti. A tak ani Boh nemôže nechať našu nepravosť nepotrestanú.

Zvuk: hudba vybehne, v clone

Luther: Ja dobre viem, že tento môj spis sa im nebude páčiť, že neprijmú moju radu, ale zostanú takí akí sú. Ja som však zbavený viny, lebo som povedal svoje. Keď totiž Boh príde so svojim trestaním, musí byť jasné, ako poctivo sme si ho zaslúžili. Keby som týmto spisom poučil aspoň jednu jedinú dušu a vykúpil ju z priepasti, tak som nepísal nadarmo.

Zvuk: hudba vyznie